

HANDWOERTERBUCH DER KRIMINOLOGIE. Begründet von Alexander Elster und Heinrich Lingemann, in völlig neu bearbeiteter zweiter Auflage, herausgegeben von Rudolf Sieverts und Hans Joachim Schneider. 3 Band, 3—7 Lieferung (Sexualdelikte — Zwillingforschung), S. 161—712. Walter de Gruyter & Co. Berlin, 1975.

После дужег времена пред нама су нове свеске овог значајног лексикона криминологије, који представља јединствени прилог криминолошкој литератури. Са задовољством можемо констатовати да су издавачка кућа Walter de Gruyter & Co. и пословни уредник проф. Х. Ј. Шнајдер са успехом савладали многе тешкоће које су им се јавиле у овом издавачком подухвату. Они су сада у могућности да нам обећају, да ће ускоро завршити објављивање све три књиге овог лексикона и да ће уз то издати и четврту допунску књигу, која има за задатак да нам презентира још неке чланке, који су из различитих разлога изостали у ранијим књигама, да нам осавремени неке већ објављене чланке и коначно да нам презентира целокупан преглед објављених чланака. За све ово дужни смо да изразимо пуну захвалност и издавачкој кући и проф. Шнајдеру и њиховим сарадницима. Овај лексикон је по својој концепцији и обиму данас једини и јединствен како у европској тако и светској криминолошкој литератури и представља неопходан приручник код сваког теоријског и практичног криминолошког истраживања и више од тога, код обраде било кога питања из области криминалитета и борбе против њега.

У овом моменту завршено је објављивање прве и треће књиге, док од друге књиге недостаје још последња, седма свеска. Прва књига почиње са *сујеверјем* (Aberglaube) и завршава се са *криминалном биологијом* (Kriminalbiologie), у другој књизи је први чланак о *криминалној политици* (Kriminalpolitik) и за сада последњи о *психологији кривичног дела* (Psychologie des Verbrechens), и најзад трећа књига почиње са *деликтима против правног мира* (Rechtsfriedensdelikte) и завршава се са *истраживањем близанаца* (Zwillingforschung).

У свескама које су пред нама обрађена су следећа питања: сексуални деликти; превентивно задржавање (мера безбедности); социјална хигијена; социјална психијатрија; статистика и криминалитет; кривично процесно право; извршавање казни; теорије о кривичном делу и друштвеној девијацији; смртна казна; крвни деликти; убиство и психоза; криминалитет и слабоумност; тоталитарна кривична дела (кривична дела под окриљем тоталитарне државне власти); организовани криминалитет; саобраћајни деликти; запуштеност; виктимологија; женски криминалитет и извршавање казни према женама; привредни криминалитет; привредно кривично право; и истраживање близанаца. Свако од ових питања је монографски опширно обрађено с тим што је на крају изнесен и попис одговарајуће литературе.

У овом приказу осврнућемо се само на пар питања, која су данас изузетно актуелна, наиме биће речи о саобраћајним деликтима, виктимологији и привредном криминалитету.

Тематика о саобраћајним деликтима обрађена је у свој њеној сложености, почев од самог појма ових деликата па све до поступка изрицања и извршења казни према саобраћајним делинквентима.

Појам саобраћајних деликата одређен је од аутора овог чланка Х. Шульца (Hans Schultz) тако да он обухвата она кривична дела у саобраћају која представљају повреде саобраћајних прописа, одредаба о условима возила и возача у саобраћају и саобраћајних правила; кривична дела ради заштите саобраћаја; и нехатна убиства и телесне повреде у саобраћају. Дакле, по страни су остала кривична дела код којих је моторно возило само средство њиховог извршења, затим присвајање возила ради обогаћења, као и кривична дела настала поводом саобраћаја, наиме када између два лица услед њиховог понашања у саобраћају дође до вребања, телесних повреда или убиства. Интересантно је да у статистици о овим кривичним делима срећемо и податке за Југославију.

Пажљиво су изложене криминално-политичке и криминолошке особености ове делинквенције, а потом су проучене варијације на тему саобраћајни деликт, саобраћајни удес и узроци удеса. У погледу извршилаца ових деликата наглашена је теза Х. Гепингера (Hans Göppinger), да не постоји тип саобраћајног делинквента. На овом плану презентирано је упоредно изучавање извршилаца ових деликата и извршилаца других кривичних дела.

Посебно је обрађена веома спорна проблематика одузимања моторног возила ради употребе, вожња у припитом стању, као и бекство са места удеса.

Кад је реч о кажњавању саобраћајних делинквената истиче се да су од казни карактеристичне краткотрајно лишење слободе и новчана казна, а од мера безбедности одузимање возачке дозволе. Но, ова судија у оквиру лексикона завршава се са напоменом да је пред криминологом и даље задатак интензивног проучавања ове делинквенције како би се нашла ефикаснија средства за њено сузбијање.

О виктимологији пише сам уредник Х. Ј. Шнајдер (Hans Joachim Schneider). Његов рад представља и по захвату и по опсежности читаву монографију о овој релативно новој дисциплини у оквиру науке о криминалитету. Аутор веома савесно испитује настанак и појам ове дисциплине. Неизбежно се задржава и у више махова враћа на капитално дело из ове области Х. ф. Хентига (Hans von Hentig): *The criminal and his victim*, јер оно представља и прво систематско излагање виктимологије (1948). После пажљивог излагања различитих схватања појма *жртве*, аутор и сам дефинише жртву као лице или организацију која је угрожена, повређена или уништена кривичним делом. Но, иза ове једноставне дефиниције аутор разоткрива изванредно различити каталог могућих жртава. Тако долази и до поставке о виктимологији у ужем и ширем смислу речи. Виктимологија у ужем смислу речи је наука о жртвама кривичног дела, а у ширем смислу речи наука о жртвама опште, наиме овде се ради о жртвама кривичних дела, различитих удеса и о жртвама друштва, његових група и представника. Одмах ваља додати да је виктимологија у ширем смислу речи област истраживања психологије, психијатрије и социологије. Одређујући међусобни однос криминологије у ужем смислу речи и у ширем смислу речи, аутор подвлачи да је то практично однос који констатујемо између кривичног дела и девијантног понашања. Но, ипак нам се чини да аутор није до краја издиференцирао ова два аспекта виктимологије, али је отворио у сваком случају широко поље разматрања. До које је мере виктимологија једна сложенница за себе најбоље указује покушај регистровања њених задатака. Веома је уско и недовољно рећи да се задатак виктимологије исцрпљује у проучавању односа између преступника и жртве кривичног дела. Више од тога виктимологија мора да се посвети проучавању и откривених и неоткривених жртава. Она мора да изучава међусобно деловање у његовој динамици између учиниоца, жртве и друштва, као и улогу жртве у

читавом овом склопу. Аутор је развио и даљи регистар задатака викимологије и у вези с тим изложио своје схватање о односу између криминологије и викимологије, а одмах затим и однос викимологије према кривичном праву и кривичном поступку. Ова разматрања везују нашу пажњу, иако се са неким ставовима не можемо сложити, али смо дужни да их поштујемо, јер аутор има своју аргументацију. Иначе аутор је обрадио читав низ актуелних тема викимологије, тако нпр. утицај жртве и угрожавање жртве; процеси настанка жртве; оштећења жртве и отклањање штете; и др. Ова студија представља један изванредан увод за свакога који хоће да приђе проучавању викимологије.

Још бисмо се на овом месту задржали на прилозима о привредном криминалиту и привредном кривичном праву. Први потиче такође од Х. Ј. Шнајдера, док је други из пера В. Јубелијуса (Werner Jubelius). Додајмо одмах да први прилог представља криминолошки аспект привредног криминалитета, а други је посвећен кривичноправним решењима у борби против овог криминалитета, чија је актуелност данас несумњива.

На самом почетку проф. Шнајдер пледира за систематско изучавање привредног криминалитета и истиче да сама искуствена сазнања не могу да доведу до успешног сагледавања и решења проблематике овог криминалитета.

У својим истраживањима појма привредног криминалитета аутор је пошао од дефиниције криминалитета „белог оковратника“ коју је 1939. године дао Х. Сатерланд. Привредно кривично дело се према овој дефиницији појављује као кривично дело једног честитог лица са високим друштвеним угледом, у оквиру његовог позива, а уз повреду поверења које му је укавано. Нема сумње да је већ овакав прилаз подложен критици, али он је присутан у историјском осврту на проблематику привредног криминалитета. И проф. Шнајдер је свестан тога, али нам се чини да је ипак остао на овим полазним позицијама. Аутор нам је дао веома богат преглед привредних кривичних дела и савесно се позабавио њиховим узроцима, као и тражењем путева њиховог предупређења и сузбијања, али у свему томе нема и коначних ставова.

В. Јубелијус обрађује кривичноправну страну привредног криминалитета. Под овим углом он настоји да нам пружи појам привредног кривичног дела, а одмах после тога означава поједине групе ових кривичних дела. Тако је реч нпр. о пореском кривичном праву, кривична дела у праву о картелима, праву о акционарским друштвима, праву о осигурању и др. Нема сумње да све ово указује на нужне разлике до којих мора доћи у области разматрања привредног кривичног права када имамо пред очима капиталистички и социјалистички привредни систем. У сваком случају Јубелијус своја истраживања врши у домену првог система. У даљим својим излагањима он пажљиво излаже појавне облике привредних кривичних дела и разматра ефикасност привредног кривичног права, да би нас на крају упознао и са захватима *de lege ferenda*.

Нагласимо још једном да су нам и ове свеске великог лексикона криминологије потврдиле изванредан значај овог дела и за теорију и за праксу борбе против криминалитета*).

Д. В. Димитријевић

(*) За приказе ранијих свезака в. *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 5—6/1969, с. 692—694; бр. 3—4/1970; с. 400—402; и бр. 6/1973, с. 115—117.